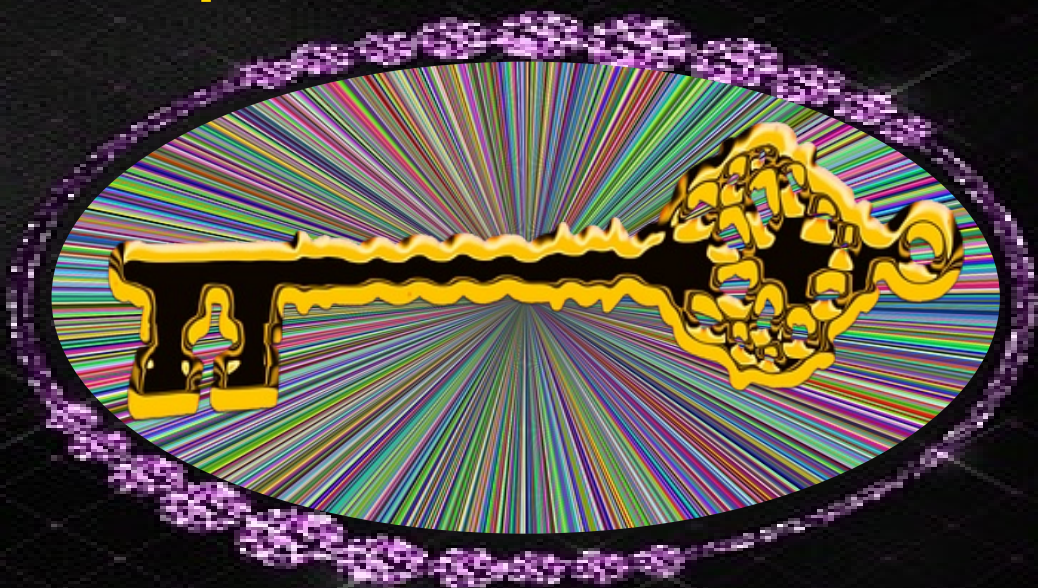

Джордж Мак-Доналд

Щирозлотий ключ

Назустріч 200-річчю Джорджа Мак-Доналда

2018

1. Джордж Мак-Доналд: Стислий життєпис
2. Нелагода

2019

3. Тіні
4. Етерична королівна

2020

5. Турове серце
6. Щирозлотий ключ

2020

- Узайомини з феями (ізбірка)

<https://gmd200.home.blog>

**Щирозлотий
ключ**

ДЖОРДЖ МАК-ДОНАЛД
(ЛЬЮЇС КЕРРОЛ, 1862)

Джордж Мак-Доналд

Щирозлотий Ключ

Малюнок:
Артур Г'юз (1867)

Тлумачення з англійської:
Петрусь Незвісний

ВЕСЕЛКОВА ХАТА
НАКЛАДНЯ-НА-СТОЛІ
2020

НАЗУСТРІЧ 200-РІЧЧЮ ДЖОРДЖА МАК-ДОНАЛДА

ВИП. 6

petryk@tutanota.com

<https://gmd200.home.blog>

Первотвір: *THE GOLDEN KEY BY GEORGE MACDONALD* (1867).

Тлумачено за накладом: *GEORGE MACDONALD. DEALINGS WITH THE FAIRIES. LONDON: ALEXANDER STRAHAN, 1867, pp. 248—308.*

Частини сеї книжечки перш оприлюднено низкою дописів на ब्लозі **GMD-200** ві травні — серпні 2020 р.

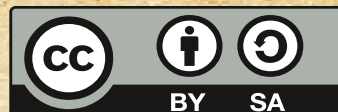
Казка про придибашки хлопця Моховинки, що знайшов був щирозлотий ключ під п'ятію веселки та зо своєю супутницею Ковтюшкою до віку шукав за підхожою замковою шпариною.

Для дітей та тих, хто як діти.

Джордж Мак-Доналд. Щирозлотий ключ / Уклад. і тл. з англ. Петрусь Незвісний. Назустріч 200-річчю Джорджа Мак-Доналда: Вип. 6. Веселкова Хата: Накладня-на-столі, 2020. 104 с.

Переглядати найліпше в повному екрані, дві сторінки за раз, непарні праворуч, плавку прокрутку вимкнута.

Поширення вітається.

логотип Scribus
(без зміни)

первотвір,
світлина та
малюнок

тлумачення
з англ. мови;
текст і графіка
CC

решта
графіки

«I write, not for children, but
for the child-like, whether they
be of five, or fifty, or seventy-
five.»

GEORGE MACDONALD, 1893.

«Я пишу не для дітей, але
для тих, хто як діти, хай їм
буде п'ять, чи п'ятдесят, чи
сімдесят п'ять».

Джордж Мак-Доналд, 1893.

ЗМІСТ

—— ПЕРЕДНІ МАТЕРІЯЛИ ——	i
Переднє слово	xi
Правові вваги	xiii
Подяки	xv
—— ЩИРОЗЛОТИЙ КЛЮЧ ——	1
—— ЗАКЛЮЧНІ МАТЕРІЯЛИ ——	a
A. CC BY-SA 4.0	a
B. CC0 1.0	e
C. Simplified Pixabay License	g
D. DejaVu Fonts License	i
Словничок	m

ПЕРЕЛІК СВІТЛИН І МАЛЮНКІВ

Джордж Мак-Доналд (1862)	ii
Моховинка з Ковтюшкою в лісі	35

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Українському вашецькому читацтву подано на пильну увагу черезну чарівну сторію Джорджа Мак-Доналда, засновника сучасного фентезі, що вперше побачила світ у збірці «Узайомини з феями» (*Dealings with the Fairs*, 1867). Її насичено символізмом та глибоким філзопським прихованим змістом¹⁾. Багацько головних символів обертаються навколо смерти та сподівань на загробне життя. Мак-Доналд спирається на християнську, клясичну та норвезьку мітольоґію.²⁾

Як ото веселка: се ж міст Біфрест³⁾ (*Bifröst*) межі Мідґардом (Земля) і Асґардом (боже місто). Їдним своїм краєм веселка стоїть у зачарованому лісі на околі Фейляндії; такі ліси списані в найдавнішій народній творчості та трапляються протягом століть аж до сучасного фентезі⁴⁾, а феї взагалі набули паневропейського поширення (ві християнській традиції — провинні янголи)⁵⁾. Моряній Старець є за правзірця грецьких водяних богів: Нереуса, Протеуса та інших⁶⁾. Еолову музику названо за йменням охоронця вітрів Еола⁷⁾.

1) <https://sbt.localization.com.ua/project/zolotij-klyuch/> [Тут і скрізь, опріче додатків, якщо не вказано инакше, уваги тлумача — П. Н.]

2) [https://en.m.wikipedia.org/wiki/The_Golden_Key_\(MacDonald_book\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/The_Golden_Key_(MacDonald_book))

3) <https://en.wikipedia.org/wiki/Bifr%C3%B6st>

4) https://en.m.wikipedia.org/wiki/Enchanted_forest

5) <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Fairy>

6) https://en.m.wikipedia.org/wiki/Old_Man_of_the_Sea

7) [https://en.wikipedia.org/wiki/Aeolus#Aeolus_\(son_of_Hippotes\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Aeolus#Aeolus_(son_of_Hippotes))

Хвилі численних мітопоетичних образів, сприйняті в цілому, несуть ба більше сенсів за окремішні образи. Сторія надихає дорослого читача замислитися, що ці образи можуть втілювати на символічному рівні.¹⁾

Се вже друга з'ява сеї сторії в українській мові. Перша трапилася в січні 2019 р. під назвою «Золотий ключ» у читальні часопису «Світ Фентезі»²⁾, за що, oprіче його редакції, файно дякуємо також льокалізаційній спілці «ШлякБитраф» та особисто Тетяні Чередничок, Андрію Яцечко, Максиму Дуванову, Мар'яні Войцещук, Софії Шуль, які працювали над тим перекладом³⁾. На превеликий жаль, згодом той кудись запропастився; до того, його захищено авторським правом — тож я поклав справити власне перетлумачення та передати його в суспільне надбання, же наразі з великою охотою й чиню.

*Петрусь Незвісний,
Веселкова Хата,
серпень 2020 р.*

¹⁾ Ruth Sanderson. Unlocking Wonder in «The Golden Key». The Works of George MacDonald. <http://www.worksofmacdonald.com/ruth-sanderson-unlocking-wonder/>

²⁾ <https://svitfantasy.com.ua/reading-page/2019/dzhordzh-makdonald-zolotyj-klyuch.html>

³⁾ <https://sbt.localization.com.ua/project/zolotij-klyuch/>

ПРАВОВІ ВВАГИ

Усі без винятку використані в сій книжечці текстові й графічні матеріали перебувають у вільному доступі; усіх їх вільно змінювати та/чи поширювати.¹⁾

Належать до суспільного надбання (*public domain*), отже є загальнодоступними, у США (бо оприлюднено друком до 1 січня 1925 року) та в усьому світі (бо автор помер принаймні 100 років тому):

- первотворний текст Мак-Доналдового «Щирозлого ключа» (*The Golden Key by George MacDonald*) — уперше оголошено друком 1867 року (*George MacDonald. Dealings With The Fairies. London: Alexander Strahan, 1867, pp. 248—308*), помер 1905 року;

- Г'юзів (*Arthur Hughes*) малюнок до згаданого щойно накладу — помер 1915 року;

- орнамент, зужиткований на початку твору й узятий із накладу *MacDonald, George. Dealings With The Fairies. New York: George Routledge and Sons, 1890*;

- Керролова (*Lewis Carroll*) світлина, створена 1862 року — помер 1898 року.

¹⁾ Див. іще **Подяки** (ст. xv).

Логотип *Scribus* належить до рекламних матеріалів¹⁾; його захищено ліцензією *CC BY-SA 4.0*²⁾.

Спрощені виклади ліцензій і графічні зображення Creative Commons розповсюджуються на умовах *CC0 Public Domain Dedication*³⁾.

Решту графічних матеріалів розповсюджено на умовах ліцензії *Pixabay*⁴⁾, тому вони не потребують атрибуції. Логотип *Pixabay* можна вільно користати з метою редагування⁵⁾.

Електронна книга (файл PDF) містить вільно ліцензовані вбудовані черенки *DejaVu*⁶⁾.

Тлумачення з англійської мови та саму сю електронну книгу тлумач і накладця від початку передають у суспільне надбання, застосувавши до них *CC0 1.0 Universal (CC0 1.0) Public Domain Dedication*⁷⁾.

Усі торговельні марки належать їхнім відповідним власникам.

¹⁾ https://wiki.scribus.net/canvas/Promotion_material

²⁾ Див. Додаток А. **CC BY-SA 4.0** (ст. а).

³⁾ Див. Додаток В. **CC0 1.0** (ст. е).

⁴⁾ Див. Додаток С. **SIMPLIFIED PIXABAY LICENSE** (ст. г).

⁵⁾ <https://pixabay.com/service/about/>

⁶⁾ Див. Додаток D. **DEJAVU FONTS LICENSE** (ст. і).

⁷⁾ Див. Додаток В. **CC0 1.0** (ст. е).

Подяки

Згаданими раніш у **ПРАВОВИХ ВВАГАХ** (див. ст. xiii) накладами *Dealings With The Faires* 1867 та 1890 рр., забезпечившими первотворним текстом для тлумачення, малюнком та частиною інших графічних матеріалів, завдячуємо Інтернет-ресурсові *Open Library*¹⁾.

Мак-Доналдову світлину отримано з *WikiMedia Commons*²⁾.

Рештою графіки (малюнками для обкладинок і форзаців, сторінковим тлом тощо) завдячуємо спільноті *Pixabay*³⁾.

Великою підмогою виявилися ріжноманітні словники та довідкові матеріали, насамперед: багатотомове видання «THE CENTURY DICTIONARY AND CYCLOPEDIA» (1889—1891), чотиритомовий «СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» (Борис Грінченко, 1907—1909), «Порадник української мови» (Олекса Синявський, 1922), «УКРАЇНСЬКИЙ СТИЛІСТИЧНИЙ СЛОВНИК» (Іван Огієнко, 1924), «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС» (1928), «ПРАВОПИСНИЙ СЛОВНИК» (Григорій Голоскевич, 1929), «НАРИСИ З УКРАЇНСЬКОЇ СИНТАКСИ» (Сергій

¹⁾ <https://openlibrary.org>

²⁾ https://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

³⁾ <https://pixabay.com>

Смеречинський, 1932), «ПРАКТИЧНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» (Святослав Караванський, 2014) тощо.

Електронну книгу (файл PDF) споруджено за допомогою застосунку *Scribus*. Ужито вбудовані черенки *DejaVu*.

Опрічну подяку складаю коханій дружині та любій доні за їхні доладні ради, неоцінну допомогу й довгий терпець.

**Щирозлотий
ключ**

Був собі хлопко, що звичне вмощувався смерком і слухав оповіданки свої двоюрідної бабки¹⁾.

Вона повідала йому, же якби він зміг сягти до місця, де стоїть край веселки, то знайшов би там щирозлотий ключ.

— І для чого той ключ? — питався бувало хлопко. — Що то за ключ? Що він одчинить?

— Ніхто не зна, — одповідала тоді його бабка. — Він має те з'ясувати.

¹⁾ Сестра бабки. У первотворі: *great-aunt* (тета матери чи батька).

— Гадаю, коли він щирозлотий, — сказав якось хлопко думно, — то я зміг би взяти незлецьку купу грошей за його, якби продав.

— Ліпше ніколи його не знайти, аніж продати, — сказала у відповідь його бабка. А тоді хлопко ліг спати та снів щирозлотий ключ.

Так ось, усе, що його двоюрідна бабка повідала хлопку про щирозлотий ключ, було б нісенітницею, якби їхня хатинка не стояла на кордоні з Фейляндією¹⁾. Бо аж занадто добре відомо, же поза Фейляндією ніхто ніколи не може знайти, де стоїть веселка. Дивотвір так добре піклується своїм щирозлотим ключем, завше перелітавши з місця на місце, щоби ніхто не мав його знайти! Але у Фейляндії се геть по-иншому. Речі, які виглядають дійсними в сему світі, виглядають справді дуже непевними у Фейляндії, а також деякі речі, котрі тутки не можуть ані мити встояти спокійно, тамки не рухатимуться. Тож се аж ніяк не було бриднёю старої пані повідати свому небожу такі речі про щирозлотий ключ.

¹⁾ У першоворі: *Fairyland* (варіанти тлумачення: «Країна Фей», «Чарівна Країна», «Казковий Край», «Дивокрай» тощо).

— Чи Ви коли знали когось, хто знайшов був його? — він спитав їдного вечора.

— Так. Ваш панотець, я вірю, його знайшов.

— А що він із їм учинив, могли б Ви мені сказати?

— Він мені ніколи не казав.

— До чого той був підхожий?

— Він мені ніколи його не показував.

— Як новий ключ завше з'являється там?

— Я не знаю. Він є.

— Либонь се веселчине яйце.

— Либонь. Ви будете щасливим хлопком, як знайдете гніздо.

— Либонь воно впадає кóтом веселкою з неба.

— Либонь так.

Якось увечері, улітку, він пішов до своєї власної кімнати та став коло ґратчастого вікна¹⁾, та вдивлявся в ліс, який облямовував окіл Фейляндії. Той тісно підходив до саду його двоюрідної бабки й запевне засилав у його якісь розкидані дерева. Ліс лежав од схід сонця, і сонце, котре сідало за хатинкою, дивилося своїм плескати́м черленим оком просто в темний ліс. Дерева всі були старі, і в їх було мало гілля внизу, так що сонце могло бачити далезно вглиб лісу; а хлопко, будши бистрооким, міг бачити сливе так далеко, як сонце. Стовбури стояли, гейби шереди черлених слупів у сяєві черленого сонця, і він міг бачити прохід за проходом углиб на зникну віддаль. І вдивлявшись у ліс, зачав чути, ніби всі дерева чекають на його й не можуть щось продовжувати, заки він не прийде до їх. Та він був голодний і хтів повечеряти. Тож барився.

¹⁾ У первотворі: *lattice-window* (вікно з невеликими шибками та рамою з металевих альбо деревляних смужок, які втворюють візерунок, як от косинний).

Нагло далеко меж деревами, так далеко, як сонце могло сяти, він побачив чудову річ. Се був край веселки, великої та ясної. Він міг порахувати всі сім барв, і міг бачити відтінъ за відтінню по той бік фіялкового, водночас перед черленим постала барва ще разючіша й незбагненніша. Се був колір, що він перше ніколи не бачив. Іно п'ятю веселчиного лука знати. Він геть не міг його бачити понад деревами.

— Щирозлотий ключ! — подумав собі він і дременував із господи та в ліс.

Він сягнув недалеко, перше сонце сіло. Але веселка тіко світилась ясніше: бо веселка у Фейляндії не залежить од сонця, як наша. Дерева вітали його. Кущі пускали йому дорогу. Веселка більшала та яснішала; і врешті він опинився не далі ніж за два дерева від єї.

Се було бучне видовисько, що ватріло там у тиші, зо своїми чудовими, своїми вишуканими, своїми тендитними барвами, кожною окремо,

поєднаними разом. Він не міг бачити левову пайку його. Воно поставало високо ві блакитні небеса, але згиналося так мало, же він не міг сказати, як високо сягає вершечок дуги. Се було тіко малою часткою велетенського лука.

Він стояв, витріщавшись на се, заки не замріявся в захваті — ба забув на ключ, за котрим був пішов шукати. І коли він стояв, се стало ще дивовижніше. Бо в кожній барві, яка була більшиною ві слуп у церкві, він міг слабо бачити гарні постаті, котрі повільно підносилися, гейби східцями кручених сходів. Постаті з'являлися переймом: ось їдна, ось багацько, ось кількоро, ось жадної — чоловіки й жінки, і діти — усі ріжні, усі гарні.

Він наблизився до веселки. Та зникла. Він одсахнувся на крок ошелешений. Вона була там знову, гарна, як завше. Тож він здобрів тим, що стояв якомога ближче та спостерігав постаті, котрі підносилися лепськими барвами до незнаной вишині дуги, яка не кінчалася зненацька, а

марніла ві блакитному повітрі так поволі, що він не міг сказати, де та сходить на нівець.

Коли думка про щирозлотий ключ повернулася, хлопоко велемудро продовжив карбувати в пам'яті містину, укриту сподом веселки, жеби він міг знати, де шукати, як веселка зникне. Вона спиралася здебільша на постілі з моху.

Тим часом у лісі сливе стемніло. Веселку тіко видко завдяки свому власному світлу. Та в мент, коли місяць підбився, веселка зникла. І ніяка зміна місця не могла відновити зір хлопійковим очам. Тож він вергнувся долі на імхову постіль зачекати, заки сояшне світло дало б йому змогу знайти ключ. Там він поринув у міцний сон.

Коли він прокинувся вранці, сонце дивилося йому просто у вічі. Він одвернувся від його й тої ж мити побачив блискотючу маленьку річ, що лежала не далі ніж за стопу¹⁾ від його обличчя. Се був щирозлотий ключ. Рурка його була з простого золота, така ясна, як золото може бути. Ручку

¹⁾ Стопа — давня міра довжині (прибл. 30 см). У первотворі: *within a foot* (1 фут = 30.48 см).

штучно викувано та обсаджено шафірами. У лякливому захваті він простяг руку й узяв його, і тримав його.

Він полежав хвильку, повертавши його знову й знову та ївши очима його красу. Тоді він зірвався на рівні ноги, пригадавши, же ся лепська річ йому поки що без пуття. Де був замо́к, якому належав ключ? Він мусив десь існувати, бо як міг би хтось бути такий дурний, же зробив би ключ, для котрого не існувало жадного замка? Куди мав би він іти шукати за ним? Він придивлявся до його, горі в повітря, долі на землю, але не бачив жадної замкової шпарини ні ві хмарах, ні ві траві чи в деревах.

Просто як у йому почала зростати нерозважність прецінь, він помітив щось мерехтливе в лісі. Те, що він бачив, було тіко блимання, але він узяв його за блимання веселки і пішов до його... А зараз я вертатиму до берегів лісу.

Неподалеці від господи, де мешкав хлопко, стояла друга господа, власник якої був за гандляра, що його густо не бувало вдома. Він утратив свою жінку кількоро років тому, і в його була тіко їдна дитина, маленька дівчинка, яку він припоручав двом служеницям, дуже ледачим і недбалим. Тож її забувано й кидано задрипою, а часом іще й налаяно.

Так ось, кожен зна, же в малих істот, звичне кликаних феї, хоч їх є багацько ріжних штибів у Фейляндії, надмірна нехить до нєхари. Вони дійсне доста кляті до нечупарних людців. Звиклі до всіх лепських манір дерев і квіття та до хупавости птаства й усіх лісових істот, вони чулися нещасні, навіть у своїх пралісах і на своїх трав'яних диванах, од думки, що в тому ж місячному світлі стоїть брудна, неvigідна, нехарна господа. І через се вони брали злобу на людців, які в їй мешкали, і радо звели б їх зо світу, якби могли. Вони багли всеньку землю, гарну й незагиджену. Тож вони нащипували служениць аж до синців і робили їм усі кшталти недогідних фиглів.

Але ся господа була геть чисто стидóвище, і феї в лісі не могли се витривати. Вони поспитали всеньке на служеницях даремне, і врешті поклали зробити охайну перётруску, почавши з дитини. Вони б мали знати, що то не її провина, але містили мало засад і багацько пустощів у собі, і гадали, же якби її позбулися, служениць би напевне витурили.

Тож якось увечері горопашне мале дівча вкладено спати рано, перше ніж сонце сіло, служениці пішли на село, зачинивши двері за собою. Дитина не знала, же вона сама, і лежала, удоволено визиравши у своє вікно до лісу, котрий прецінь вона сливе не бачила через повійку та другі п'ялуни, які порозволікалися її вікном. Ураз вона побачила мавпу, що викривлялася до неї з люстра, і голови, викарбувані на здоровезній старій одіжній шахві, які жахно вишкірялися. Тоді двійко старих стільців із павуковими ніжками виступили насеред кімнати й зачали танцювати дивний старожитний танець. Се її засмішило, і вона забула на мавпу й вишкірені голови. Так феї

побачили, же схибали, і завернули стільці на свої місця. Але вони знали, що та через цілісінський день читала сторію про Сріблястоволоску¹⁾. Оттим чережної мити вона зачула голоси трьох ведмедів на сходах, товстий голос, середній голос і тонкий голос, і зачула їхню м'яку, важку ходу, гейби в їх були панчохи поверх їхніх моршнів, же ближчала й ближчала до дверей її кімнати, заки вона не годна вже була се витривати. Вона вчинила просто як Сріблястоволоска та як того багли феї: опукою кинулася до вікна, одчинила його, тогнувши, схопилася за повійку та так ізлізла додолу. Тоді вона якомога хутчіш дременула до лісу.

Теперки, хоча вона те не знала, се був якнайліпший шлях, яким би вона могла піти, бо ніщо ніколи не є таке пустотливе на своєму місці, як поза ним; а ще й оті пустотливі створіння були тіко діти Фейляндії, як той казав, і було багацько

¹⁾ У первотворі: *Silverhair*. Героїня їдного з раніших варіантів англійської казки про трое ведмедів Роберта Сауті (*Robert Southey. The Story of the Three Bears, 1837*), уведена за тузінь років Джозефом Кандамом (*Joseph Cundall*) намість шкодливої баби; іще пізніше — Злотистоволоска чи ба Злотистокудря, Злотистокучерина, Злотистопукля (*Goldilocks*). Українське читацтво, на жаль, знайомлено головне з понівеченим переказом Л. Толстого, котрому густо приписують зуповне авторство, «забувши» на англійське коріння казки, альбо й овсі показують його переказ як «*русскую народную сказку*». У тому переказі присутне якесь дівчисько-незвисько — «*одна девочка*»; потім прецінь її оголошено «*Машенькой*», либонь на подобу до другої казки — «*МАША І Медведь*».

других істот тамки теж, і якби вандрівник увійшов
межи ними, добрі завше запоможуть йому більше
ніж подужають зашкодити злі.

На той час сонце спочивало, і надходила
темнота, але дитина не думала про жадну
небезпеку, oprіче ведмедів позад себе. Якби вона
озирнулася прецінь, то побачила б, же її
супроводжувало створіння, дуже відмітне від
ведмедя. Се було дивне створіння, виконане на
кшталт риби, але вкрите, намість луски, пір'ям усіх
барв, що искрилося, як у колібри. У його були
пливці, не крила, і воно пливло повітрям, гейби
риба водою. Його голова була підхожа до голови
дрібної сови.

Пробігши довгий шлях, і як остатнє світло
зникло, вона проходила під деревом зі звисистим
гіллям. Воно попустило своє гілля додолу зуспіль
навколо еї, запопавши її, гейби в лабети. Вона
дужилася вийти, але гілля притискало її тісніше й
тісніше до стовбура. Вона була в прикрому жаху та
тривозі, коли повітряна риба, упливши в гущавину

гілля, зачала розривати його своїм дзюбом. Воно враз послабило свої обійми, а створіння далі кїдалося на його, заки те врешті не дозволило дитині йти. Тоді повітряна риба перепливла з позад єї наперед, сьавши й искрившись усіма лепськими барвами, а вона рушила за єю.

Та вела її обережно далі, заки враз не впливла в хатинні двері. Дитина ввійшла за єю. Там був ясний вогонь посеред долівки, на котрому стояв горщик без пóкришки, повний води, що шалено клекотіла й булькала. Повітряна риба впливла просто в горщик та й у клекотючу воду, де сумирно лежала. Прегарна жінка підвелася по тім боці вогню й пішла зустріти дівчинку. Вона взяла її на руки й мовила:

— А, Ви прийшли врешті! Я чекала на Вас про довгий час.

Вона сіла з єю на колінах, і там дівчинка сиділа, споглядавши на єї. Вона ніколи не бачила щось таке прегарне. Та була висока й дужа, із білими

руками й шиєю та ніжним рум'янцем на щоках. Дитина не спромоглась би сказати, якого кольору було її волосся, але не могла втриматися від думки, же в його була відтінь темнозеленого. На їй не було й оздоби, але вона мала вигляд, гейби щойно позбулася сили діамантів і шмарагдів. Але на здив, вона мешкала тутки, у найпростішій, найбіднішій маленькій хатинці, де вочевидьки була вдома. Вона мала на собі сяйнозелене.

Дівчинка дивилася на пані, а пані дивилася на дівчинку.

— Як Вас на м'я? — запитала пані.

— Служениці завше кличуть мене Ковтюшка¹⁾.

— А, се тому, що Ваше волосся було таке нечепурне. Але то сталося з їхньої причини, кепські жінки! Прецінь се гарне м'я, і я кликатиму Вас Ковтюшка теж. Ви не мусите хвилюватися через поставлені мною питання, бо можете ставити мені такі самі питання, кожне з їх, і

¹⁾ У першотворі: *Tangle* («заплутана маса чогось скрученого разом»). Ковтун, ковтюх — жмут збитого волосся, вовни, шерсті.

якібудь інші, котрі Вам до вподоби. Скільки Вам років?

— Десять, — одповіла Ковтюшка.

— Ви не такі з вигляду, — сказала пані.

— Скільки Вам років, будь ласка? — провадила далі Ковтюшка.

— Тисячі років, — одповіла пані.

— Ви не такі з вигляду, — сказала Ковтюшка.

— Ні? Гадаю, така. Хибá Ви не бачите, яка я прегарна?

І її величезні блакитні очі подивилися долі на малу Ковтюшку, гейби всі зорі в небі постоплювалися в їх, жеби дати їм їхню ясність.

— А! але, — сказала Ковтюшка, — коли люди живуть довго, вони старішають. Бодай я завше так

гадала.

— Мені ніколи старішати, — сказала пані. — Я надто заклопотана для того. То дуже ледачі старішають. Але я не можу тримати мою маленьку дівчинку таку нечепурну. Чи Вам відомо, що я не можу знайти чисту цятку на Вашому обличчі для цілунку?

— Либонь, — погодилася Ковтюшка, чувшись засоромлено, але не так тяжко, жеби не озватися за себе словом, — либонь так, бо дерево присилувало мене так плакати.

— Моє бідолашне серденько! — сказала пані, теперки дивившись, гейби місяць розтопився в її очах, і поцьомала її маленьке обличчя, брудне як було, — капосне дерево мусить бути покаране за принуку дівчинки плакати.

— А як Вас на м'я, будь ласка? — запитала Ковтюшка.

— Бабуся, — одповіла пані.

— Справді?

— Авжеж. Я ніколи не баю байки, навіть у розвагах.

— Як гарно Ви чините!

— Я не змогла б, якби спробувала. Се справдилося б, якби я сказала, а тоді мене слід було б доста покарати, — і вона посміхнулася на кшталт сонця крізь літній дощик.

— А зараз, — вона провадила далі, — я мушу Вас помити й убрати, а тоді ми будемо вечеряли.

— Йой! Я вечеряла давно, — сказала Ковтюшка.

— Авжеж, — одповіла пані, — три роки тому. Ви не знаєте, що се три роки, відколи Ви втікли від ведмедів. Вам тринадцять із чимсь теперки.

Ковтюшка могла тіко витріщатися. Вона чула цілком певне, же то правда.

— Ви не будете боялися ніц, що я з Вами робитиму? — запитала пані.

— Я дуже-дуже намагатимуся не боятись; але я не можу бути певна, Ви знаєте, — одказала Ковтюшка.

— Мені до вподоби те, що Ви сказали, і я буду цілком удоволена, — одповіла пані.

Вона зняла льолю з дівчинки, підвелася з єю на руках і, підійшовши до хатинної стіни, одчинила двері. Тоді Ковтюшка побачила глибоку сáджавку, боки якої вкривали зелені рослини з квітами всіх барв. Над єю був дах, підхожий до хатинного даху. Її сповнено чудовою крізькою водою, у котрій пливала вáлява таких риб, як ота, же припровадила її до хатинки. Світло їхніх барв виявляло місце, в якому вони перебували.

Пані промовила якісь слова, котрі Ковтюшка не подужала зрозуміти, і вергнула її в саджавку.

Риби скупчилися коло єї. Двійко чи тройко з їх опинилися в єї під головою та підтримували її. Решта шарувала її та своїм вогким пір'ям вимила геть чисто. Тоді пані, що все спостерігала, промовила знову; по чому якихсь тридцять чи сорок риб здійнялися з води зісподу Ковтюшки й так винесли її в руки, які пані випростала, жеби взяти її. Вона віднесла її зуспіт до вогню та, обсушивши любенько, одчинила скриню й добула найліпше ляне вбрання, що пахло травою й левяддю, надягла на єї, а зверх усього — зелену сукню, просто як свою власну, сявшу, як та, і м'яку, як та, і що розбігалася просто такими лепськими бганками від стану, де її стягнуто брунатним шнурком, до босих ніг.

— Не дали б Ви мені пару взуття також, Бабусю? — сказала Ковтюшка.

— Ні, моя люба, ніякого взуття. Дивіть сюди. Я невзута.

Казавши так, вона трохи підняла свою сукню, а там були найчарівніші білі ноги, але жадного взуття. Тоді Ковтюшка погодилась іти невзутуо теж. І пані сіла з єю знов, і розчесала їй волосся, і пригладила його, а тоді лишила сохнути, заки та вечеряла.

Перше вона здобула хліб із їдного закапелку ві стіні, тоді молоко з другого; тоді кількоро штибів садовини з третього; а тоді пішла до горщика на вогні й вийняла рибу, теперки файно зварену та, скоро вона зцупила її обпірену шкуру, готову на з'їдень.

— Але, — вигукнула Ковтюшка. І вона витріщилася на рибу, і не могла мовити ніц більше.

— Я знаю, що Ви маєте на думці, — одповіла пані. — Вам не до смаку їсти післанця, же Вас припровадив домів. Але то найгречніша відповідь,

що Ви можете дати. Істота боялася йти, заки не побачила, же я повісила горщик, і не почула мою обіцянку, що вона має бути зварена в мент, коли верне з Вами. Затим вона притьмом шуснула у двері. Ви бачили, вона влетіла в горщик сама в мент ушестя, хибá ні?

— Я бачила, — одповіла Ковтюшка, — і подумала, се дуже дивно: але тоді побачила Вас і геть забула на рибу.

— У Фейляндії, — продовжила пані, як вони посідали до столу, — прагнення тварин є бути спожитими людьми, бо то є їхній найвищий вислід у тому стані. Бо вони з того не нищатся. Із того горщика виходить щось більше над мерлу рибу, Ви побачите.

Тепер Ковтюшка завважила, же покришка була на горщику. Але пані не робила жадної дальшої ваги до сего, заки вони їли рибу, котра видалася Ковтющці за ліпшу над якубудь рибу, що вона куштувала перше. Вона була біла, як сніг, і ніжна,

як вершки. А в мить, коли вона згамкала ковток її, переинакшення, яке вона не спромоглась би списати, зачало відбуватися в її. Вона чула буркотню скрізь коло себе, котра ставала виразніша й виразніша, і врешті, як продовжила слухати, усе розбірливіша. Під ту пору, коли вона впорала свою пайку, гомін усіх тварин у лісі притовпився крізь двері до її вух; бо двері ще стояли розшугаканими, хоча надворі настала смоляна п'ятьма; і се не був більше тіко гомін; се був говір, і говір, же вона могла розуміти. Вона могла також повісти, що комахи в хатинці казали їдна їдній. Вона ба призру мала на всі дерева та квіти коло хатинки, же ті підтримували опівнічне спілкування їдне з їдним; але що вони казали, вона не могла чути.

Скоро рибу з'їдено, зараз пані пішла до вогню та зняла покришку з горщика. Чудове мале створіння в людській подобі, із великими білими крильми, піднеслося з його й полетіло, коло за колом, під хатинну стелю, тоді впало тріпотівши та зручно влаштувалося на паніїних колінах. Вона

сказала йому кількоро дивних слів, понесла до дверей і вергнула в пітьму. Ковтюшка чула помаху його крил, які зникали ген оддала.

— Отож, чи заподіяли ми рибі яку шкоду? — вона сказала вернувши.

— Ні, — одповіла Ковтюшка. — Не думаю, що заподіяли. Я не від того, жеби з'їдати їдну щодня.

— Вони мусять чекати на свій час, як Ви та я теж, моя маленька Ковтюшко.

І вона просміхнулась усмішкою, котра приємнішала зо смутку в їй.

— Але, — продовжила вона, — я гадаю, ми могли б їдну повечеряти взавтра.

Мовивши так, вона пішла до саджавчиних дверей та сказала; і наразі Ковтюшка цілком її зрозуміла.

— Я багну їдну з вас, — вона сказала, — наймудрішу.

По тому риби зібралися разом серед саджавки, так що своїми головами втворювали коло над водою, а своїми хвостами — більше коло під єю. Вони радили раду, у котрій їхня стосункова мудрість мала бути визначена. Нарешті їдна з їх підлетіла пані в руку, мавши вигляд жвавий і готовий.

— Вам відомо, де стоїть веселка? — спитала вона.

— Так, Паніматко, доста добре, — одповіла риба.

— Припровадьте домів парубка, що Ви там знайдете, котрий не знає, куди йти.

Риба опинилася за дверми вмить. Тоді пані сказала Ковтющі, же час облягатися, й одчинивши другі двері збоку хатинки, показала їй

невеличку альтану, прохолодну й зелену, із ложем фіялкового верісу, що ріс ув їй, на котре вона кинула великий ліжнік, виготовлений із обпірених шкір мудрих риб, же чудово відсвічував ув огняному світлі.

Ковтюшка небавом заблукала в дивних найприємніших снах. І лепська пані була в кожному з її снів.

Уранці вона прокинулася із шамотіння листя над головою та дзюркоту водотечі. Але їй на диво, вона не могла знайти жадних дверей: ніц, опріч обмохтілих хатинних стін. Тож вона вилізла крізь дюру в альтані й опинилася в лісі. Затим вона брала кúпіль у струмку, же весело біг крізь дерева, і чулася щасливіше; бо бувши раз у бабусиному ставку, вона відтак завше мусила бути чиста й охайна; а вбравшись у зелену сукню, чулася на кшталт пані.

Вона пробавила той день у гаю, слухавши птаство та звір'я, та гаддя. Вона розуміла все, що

вони казали, хоча не могла повторити ані слова з того; і в кожній відміні була опрічна мова, тоді як помежи краями лісу існувало загальне, хоч обмеженіше порозуміння. Вона геть не бачила лепської пані, але чула, же тота повсякчасно перебувала поруч неї; і дбала, аби не стратити з очей хатинку. Та була кругла, підхожа до іглу чи вігваму, і вона не могла бачити ні дверей, ні вікон ув їй. Навсправжнє, в їй не було жадного вікна, і хоча було повно дверей, вони всі відчинялися зсередини, і ба не могли бути бачені знадвору.

Вона стояла під деревом присмерком, слухавши супереку межи кертіцею¹⁾ і вевриком²⁾, у котрій кертиця казала веврику, що хвіст — се найліпше, же в того є, а веврик узивав кертицю Кулаки-Як-Лопати³⁾, коли темрява згусла довкруз єї, вона всвідомила якесь сяєво на свому обличчі та побачила роззирнувшись, що двері хатинки відчинено, і черлене огняне світло линуло з їх темрявою, гейби річка. Вона лишила Кертицю й Веврика ладнати справу по змозі й кинулася до хатинки. Увійшовши, вона виявила горщик

¹⁾ У первотворі: *a mole*.

²⁾ У первотворі: *a squirrel*.

³⁾ У первотворі: *Spade-fists*.

киплячим на вогні, а величну чарівну пані сидячою по тім боці його.

— Я спостерігала за Вами цілий день, — сказала пані. — Ви щось поїсте небавом, але ми мусимо чекати, заки наша вечеря прибуде домів.

Вона взяла Ковтюшку на коліна й зачала їй співати — такі співанки, же підохочували її слухати їх завше. Але врешті прилетіла сьвша риба та затишно влаштувалася в горщику. Її супроводжував парубок, що виріс зо свого зношеного одягу. На його щоках мінився здоровий рум'янець, а в руці він тримав невеличку коштовність, котра искрилася в огняному світлі.

Перші слова, які пані промовила, були:

— Що то у Вас у руці, Моховинко¹⁾?

Осе Моховинка було м'я, яким його кумпани були нарекли його, бо в його був улюблений камінь, укритий мохом, на котрому той ізвик

¹⁾ У первотворі: *Mossy* («мохастий, обмохтілий»). Моховинка — також персонаж казки «Хуха-Моховинка» Василя Королів-Старого (1879—1943).

увесьденечки сидіти читавши; і вони казали, же мох зачав рости на йому теж.

Моховинка простяг руку. У мить, як пані побачила, що то був щирозлотий ключ, вона підвелася зо свого фотеля, поцьомала Моховинку в чоло, посадовила його на своє місце та стала перед його на кшталт служениці. Моховинка не міг се витривати й одразу підвівся. Але пані, зі слізьми в очах, благала його сісти та дозволити послуговувати йому.

— Але Ви така велична, чудова, прегарна пані,
— сказав Моховинка.

— Так. Та я працюю весь довгий день... то мені до сподоби; і Ви залиште мене так швидко!

— Звідки Вам се відомо, якщо Ваша ласка, пані?
— запитав Моховинка.

— Бо у Вас є щирозлотий ключ.

— Але я не знаю, для чого він. Я не можу знайти замкову шпарину. Ви скажете мені, що робити?

— Ви мусите шукати за замковою шпариною. То є Ваш хліб. Я не можу стати Вам у пригоді. Я можу йно сказати Вам, же як Ви шукатимете за єю, Ви її знайдете.

— Якого штибу скриню він одчинить? Що всередині?

— Я не знаю. Я сню се, та ніц не знаю.

— Чи мушу я йти вборзі?

— Ви можете лишитися тутки на́ ніч і скуштувати мою вечерю. Але Ви мусите йти вранці. Усе, же я можу зробити для Вас — се дати Вам одяг. Осьо дівчина на м'я Ковтюшка, яку Ви мусите взяти із собою.

— То буде файно, — сказав Моховинка.

— Ні, ні! — сказала Ковтюшка. — Я не хочу кидати Вас, будь ласка, Бабусю.

— Ви мусите йти з їм, Ковтюшко. Мені шкода втратити Вас, але се буде найліпше для Вас. Ба риби, Ви бачите, мають іти в горщик, а тоді надвір у темряву. Якщо Ви здибаєте Моряного Старця¹⁾, подбайте спитати його, чи в його нема ще трохи риб, годних для мене. Моя саджавка рідшає.

Казавши так, вона добула рибу з горщика та поклала покришку, як перше. Вони посідали та з'їли рибу, а тоді крилате створіння піднеслося з горщика, облетіло стелю та влаштувалося в пані на колінах. Вона мовила до його, віднесла до дверей і вергнула надвір у темряву. Вони чули помаху його крил, які зникали ген оддала.

Затим пані вказала Моховинці на другу опочивальню, таку саме, як у Ковтюшки, а вранці він ізнайшов стрій, що лежав обік його. Він мав дуже гарний вигляд у йому. Але власники Бабусяного вбрання ніколи не думали, як вони

¹⁾ У першотворі: *the Old Man of the Sea*.

виглядають, але думали завше, які гарні є інші люде.

Ковтющі дуже не бажилося йти.

— Навіщо мені слід кідати Вас? Я не знаю сего парубка, — мовила вона до пані.

— Мені не можна тримати своїх дітей довго. Вам не треба йти з їм, якщо не бажаєте, але Ви мусите піти якоїсь днини; і мені хтілося б, жеби Ви пішли з їм, бо в його є щирозлотий ключ. Жадній дівчині не треба боятися йти з парубком, у котрого є щирозлотий ключ. Ви будете піклуватися нею, Моховинко, чи не так?

— Авжеж, буду, — сказав Моховинка.

А Ковтюшка скинула оком на його й подумала, же їй би хтілося піти з їм.

— І, — сказала пані, — якби ви загубили їдне їдного, коли йтимете хму... хму... я ніколи не могла

запам'ятати назву того краю — не бійтеся, а йдіть далі й далі.

Вона цьомнула Ковтюшку в уста й Моховинку в чоло, провела до дверей та махнула рукою на східень. Моховинка й Ковтюшка побралися за руки та пішли геть углиб лісу. У правиці Моховинка тримав щирозлотий ключ.

Вони вандрували так про довгий час, без краю втішавшись розмовами тварин. Вони небавом доста вивчили їхню мову, жеби завдавати їм потрібні питання. Веврики завше були приязні й давали їм горішки зо своїх власних харчів; але бджоли були себелюбні й нечемні, виводившись тим, що Ковтюшка й Моховинка не були в підданцях їхньої королеви, а доброчинність мусить зачинатися вдома, хоча запевне в їх у шпиталі тоді був не один джміль. Ба жмурки-кертци часом бувало приносили їм земляний горішок альбо труфель, розмовлявши, гейби їхні паші, так само, як їхні очі й вуха, були повні бавини чи їхнього власного оксамитового хутра. Під ту пору, як

МОХОВИНКА З КОВТЮШКОЮ В ЛІСІ
(АРТУР Г'ЮЗ, 1867)

добулися з лісу, вони дуже прихилилися їдне до їдного, і Ковтюшка ні трішки не шкодувала за тим, же її бабуся вирядила її з Моховинкою.

Урешті дерева поменшали та стояли далі їдне від їдного, а земля зачала підійматися та ставала все стрімкіша, заки дерева не лишилися ззаду, а двійко бралоя вузькою стежиною зі скелями обабіч. Нагло вони натрапили на кострубате вїстя, котрим уступили до вузького проходу, вирубаного ві скелі. Усе темнішало, заки не настала смоляна пїтьма, і вони мали намацувати собі шлях. Урешті світло зачало вертати, і наостанці вони вийшли на вузьку стежину край бескету. Ся стежина вела, кружлявши скелею, з гори до широкої кільцюватої полонини, зусібіч оточеної горами. Ті, що просто їх, були дуже далеко та здіймалися жахно високо, підносивши гострі блакитні закрижнілі вершини. Де вони стояли, панувала повна тиша. Ба звук води не доходив їх.

Дивившись донизу, вони не могли сказати, чи межигір'я нижче було трав'яниста полонина, чи величезне нерушне озеро. Вони ніколи не бачили жадної містини, же виглядала б як ся. Шлях до єї був небезпечний і важкий, але додолу вони зійшли вузькою стежиною та сягли долини вбезпеченими. Вони виявили, що вона складається з гладенького яснобарвого пісковця, хвилястого частинно, але переважно рівного. Не було дівки їм тепер, же вони не подужали були сказати, що то, бо по́верх сей був іскрізь заюрмленим тіннями. Скупчення головним побутом було утворене незліченними тіннями листя всіх принадних і мальовничих штибів, яке гойдалося туди й назад, майоріло й тріпотіло під подихом лєготу, чий порух був невідчуваний, чий звук був нечутний. Жадні ліси не вкривали взгір'я, жадних дерев аніде не видко, але прецінь тіні листя, гілля та стовбурів усіх ріжних дерев укривали межигір'я так далеко, як їхні очі могли бачити. Вони небавки вистежили тіні квіття мішма з отим листям, і часом тінь птаха з розтуленим дзюбом і горлом, роздутим у співі. Инколи бувало з'являлися постаті незвичайних

вихилястих істот, які бігали горі й долі стовбурами й уподовж віття, жеби зникнути в хитаному вітром листі. Як ішли, вони перебрели по коліна чудове озеро. Тіні не лежали просто на по́версі землі, а купчилися понад єю, гейби правдешні хворми пітьми, наче їх розжбурляно тисячею ріжних площин повітря. Ковтюшка й Моховинка густо задирали голови та вдивлялися, щоб угледіли, звідкіля тіні спадають, але не могли побачити ніц більше за яскравий серпанок, що стелився понад їми, вище за верхогір'я, же стояло чистим просто його. Ані лісів, ані листя, ані птаства не видко.

Трохи згодом вони досягли відкритіших містин, де тіні були рідші; і дійшли ба до частин, понад якими тіні тіко пурхали, лишавши їх вирáзними для таких, хто здатен уважити. Осе бувало пропливе розкрилена дивовижна напівпташина, напівлюдська постать. Не в забарі вишуканий гурт стрибавших діточих тіней бував супроводжуваний найпринаднішою жіночою постаттю, а та й собі — пресягністим велетенським обрисом, усяк ізникав у навислому довкола тінявому листі. Инколи

профіль невимовної краси чи пишноти з'являвся на мить і никнув. Инколи вони ввижалися за коханців, які йшли, зчепивши руки, инколи — за батька й сина, инколи — за братів, які змагалися у відданості, инколи — за сестер, переплетених у найвитонченішій спільності складної хворми. Инколи пролинала дика кінва, вільна чи осідлана тінями шляхетних комонників. Та дещо з того, же тішило їх найбільше, вони ніколи не знали, як віддати ві слові.

Біля середини межигір'я вони посідали відпочити в серці тіньової купи. Посидівши трішечки, кожен, звівши очі, побачив другого ві сльозах: кожен із них жадав край, звідкіля тіні спадають.

— Ми мусимо відшукати край, із якого тіні приходять, — сказав Моховинка.

— Ми мусимо, любий Моховинко, — обізвалася Ковтюшка. — Що, як щирозлотий Ваш ключ був би ключем до його?

— А, се було б чудово, — одповів Моховинка. — Але ми мусимо відпочити тутки трішки, а тоді ми подужаємо перетнути межигір'я до ночі.

Тож він ліг на землю, а зусібіч його й понад його головою відбувалася безупинна гра чудових тіней. Він міг дивитися крізь їх і бачив їдну поза їдною, заки вони не поперемишувалися в темряве скупчення. Ковтюшка також лежала, милувавшись і дивувавшись, і жадавши край, звідкіля тіні приходять. Коли відпочили, вони підвелись і продовжили свою вандрівку.

Як довго вони переходили се межигір'я, я не годен сказати; але над вечір Моховинчене волосся помережила сивина, а в Ковтюшки чоло було ві зморшках.

Як вечоріло, тіні спадали глибше та здіймалися вище. Урешті вони досягли містини, де ті здіймалися понад головами та темнили все довкруз їх. Тоді вони побралися за руки й ішли в тиші та певному невпокої. Вони чули темряву, що

купчилася, і щось дивно вродисте до того, і краса тіней припинила тішити їх. Нагло Ковтюшка виявила, же не тримає Моховинчину руку, хоча вона не могла сказати, коли загубила її.

— Моховинко, Моховинко! — голосно кричала вона, охоплена жахом.

Але Моховинка ніяк не відзивався.

Мить по тому тіні спали до її ніг і під ноги, а гори повстали перед еї. Вона завернулася до похмурого краю, же вона лишила, і покликала Моховинку ще раз. Тамки морок лежав, хитавшись і гравши, темне бурхливе безпінне море тіней, але Моховинка не повстав із його чи не подерся на пагорб, на котрому вона стояла. Вона беркицьнулася долі й зайшлася плачем із розпачу.

Нагло вона згадала, же лепська пані була їм казала, якби вони загубили їдне їдного ві краю, назви якого вона не могла запам'ятати, не боятися та йти просто далі.

— І до того, — подумала вона собі, — у Моховинки є щирозлотий ключ, отже ніякої шкоди йому не буде, я вірю.

Вона звелася на ноги й пішла далі.

Небавом вона прибула до стіни бескету, у котрій висічено сходи. Коли вона знялася на пів шляху, сходи скінчилися, а стежина вела просто в гору. Вона боялась увійти, і повернулася знову до сходів, очемеріла від погляду ві глибочінь під собою й мусила вергнутися долі в яскиневім вийсті.

Коли вона розплющила очі, побачила гарну малу постать із крильми, що стояла чекавши поруч єї.

— Я знаю Вас, — мовила Ковтюшка. — Ви моя риба.

— Так. Але я більше не риба. Наразі я за еранта¹⁾.

¹⁾ У первотворі: *aëranth*.

— Що те? — запитала Ковтюшка.

— Що Ви бачите, — одповів сильвет. — І я прийшов провести Вас крізь гору.

— Йой! дякую, люба рибо... еранте, я маю на ввазі, — Ковтюшка одповіла підводившись.

Затим ерант ізлетів і полинув довгим тісним проходом, що дуже нагадував Ковтющі шлях, котрим він був плив поперед її, коли був за рибу. А в мить, як його білі крила рухалися, вони зачинили хрястити безугавною плющею гискор усіх барв, котрі осявали прохід перед його... Нагло він ізник, а Ковтюшка почула тихий солодкий звук, цілком опрiчний од натиску й лускоти його крил. Перед її був одкритий лук, і через його приходило світло, мішане з гуком хвиль моряних.

Вона поквапилася назовні й упала, потомлена й щаслива, на жовтий береговий пісок. Там вона лежала, напівсонна з втоми, і відпочивала, слухавши тихий хлєпіт дрібних хвиль, які

накочувались і відступали та здавалося повсякчасно спокушали землю припинити бути за землю та стати за море. І як вона лежала, її очі зупинилися на п'яті велетенської веселки, що стояла ген-ген просто неба по тім боці моря. Урешті вона поринула в міцний сон.

Прокинувшись, вона побачила старця з довгими сивими косами, які падали на плечі, що спирався на ціпок, укритий зеленими бруньками, і так схилоного над ею.

— Що Вам тутки треба, прегарна жінко? — він мовив.

— Я прегарна? Я така рада! — Ковтюшка сказала підводившись. — Моя бабуся прегарна.

— Так. Але що Вам треба? — він сказав удруге доброзичливо.

— Я гадаю, мені потрібні Ви. Хибá Ви не Моряний Старець?

— Так.

— Тоді Бабуся каже, чи є у Вас ще риби, готові для неї?

— Ми підемо й подивимося, моя люба, — одповів старець, казавши ба доброзичливіше ніж перше. І можу я щось учинити для Вас, не?

— Так... покажіть мені шлях до краю, звідкіля тіні спадають, — сказала Ковтюшка.

Бо там вона сподівалася знову знайти Моховинку.

— А! дійсно, то варто було б учинити, — сказав старець. — Але я не можу, бо я сам не знаю сей шлях. Та я відпроваджу Вас до Зёмського Старця¹⁾. Либонь він зможе сказати Вам. Він багато старший за мене.

Спиравшись на свій ціпок, він провів її берегом до стрімкої скелі, що мала вигляд штибу

¹⁾ У первотворі: *the Old Man of the Earth*.

закаменілого корабля, перекинутого догори дном. За двері йому було стерно велетенського судна, що постарішало бознаколи на дні моря. Просто за дверми були сходи ві скелі, котрими старець іспустився вниз, а Ковтюшка слідком за їм. Унизу ві старця була оселя, і він мешкав тамки.

Скоро вони ввійшли, зараз Ковтюшка почула дивний гомін, не підхожий ні до чого, що вона коли чула перше. Небавом вона виявила, же то була рібина розмова. Вона намагалася зрозуміти, що вони кажуть, але їхня говірка була такою давньовічною і незграбною, і невиразною, же вона не скільки те подужала.

— Я піду й пошукаю за тими рибами для мої доні, — сказав Моряний Старець.

І відслонивши затулу ві стіні свої оселі, він перше зазирнув, а тоді постукотів у товстий шмат кришталю, що виповнював круглий отвір. Ковтюшка підійшла позад його та, зазиравши крізь вікно в серце величезного глибокого зеленого

окіяну, бачила найдивніші створіння, декотрі дуже потворні, усі дуже чудернацькі й із найпаче химерними пащами, які пливали сливе скрізь, угорі й унизу, та всі прибутні до вікна наобдрік по́стuku Моряного Старця. Іно кількоро могли розташувати свої пащі проти скла; та ті, хто пливали за милі¹⁾, уже повернулись головами до його. Старець уважно дивився крізь увесь табун кількоро хвилин, а тоді, повернувшись до Ковтюшки, мовив:

— Мені шкода, у мене ще нема жадної готової. Я потребую більше часу за єї. Але я відішлю якусь, щойно зможу.

Затим він заслони́в затулу.

Наразі неймовірний галас учинивсь у морі. Старець одслонив затулу знов і постукотів у скло, по чому всі риби стали нерухомі, гейби сонні.

— Вони розмовляли тіко про Вас, — він сказав.
— І вони говорили такі дурниці!.. Завтра, — він

¹⁾ У первотворі: *miles away* (морська миля = 1 852 м, у Великій Британії до 1970 р. ≈ 1 853 м). В Україні знано турецьку (коротку) милю (їдна верста, альбо 1 066,781 м) та козацьку (довгу) милю (8.35 км).

продовжив, — я мушу показати Вам шлях до Земського Старця. Він мешка далеко відсіля.

— Дозвольте мені піти негайно, — сказала Ковтюшка.

— Ні. Те неможливо. Ви мусите пройти сей шлях перше.

Він підвів її до дюри ві стіні, котру вона не спостерегла була раніше. Її вкривало зелене листя та білий квіт якогось п'ялуна.

— Іно білоквітні рослини можуть рости під морем, — сказав старець. Там усередині Ви знайдете купіль, у якому мусите лежати, заки я Вас не покличу.

Ковтюшка ввійшла й виявила меншу кімнату чи яскиню, у віддаленому кутику котрої знаходилася величезна чаша, видовбана ві скелі й до-пів наляна чистою як сльоза морською водою. Невеличкі струмочки безугавно вбігали в єї зі

шпар у стіні яскині. Її доста гладенько вилощено всередині, а на її дні був диван жовтого піску. Велике зелене листя й біле квіття ріжних рослин купчилося єю та над єю, чепуривши й укривавши її сливе крийма.

Не раніш як була розібралася й лягла в купіль, вона зачала чути, гейби вода проходить ув єї, й отримала всі хісна сну, не зазнавши його забуття. Вона повсякчас чула, же йдеться на гаразд. І вона ставала щасливіша й обнадіяніша ніж була, відколи втратила Моховинку. Та вона не могла не думати, як то було сумно бідолашному старцю жити там геть самому й мати піклуватися про ціле море дурних і бешкетних риб.

За годину, на її гадку, вона почула його голос, що кликав її, і підвелася з купелю. Уся втома та скорботи її довгої вандрівки позникали. Вона була така неторкана та дужа, та здорова, ніби проспала сім днів.

Повернувшись до отвору, що вів до другої частини оселі, вона відсахнулася з подиву, бо крізь його вона побачила постать пишного чоловіка з величним і прегарним обличчям, же чекав на єї.

— Заходьте, — він сказав. — Я бачу, Ви готові.

Вона ввійшла та зробила реверанс.

— Де Моряний Старець? — запитала вона покірливо.

— Тутки нема нікого, опріче мене, — він одповів, посміхавшись. — Деякі люде кличуть мене Моряний Старець. У других є инше м'я для мене, і вони страшенно жахаються, коли стрічають мене на про́ході берегом. Тому я уникаю навертатись їм на очі, бо вони так страхаються, же ніколи не бачать, хто я є насправжне. Ви бачите мене зараз... Але я мушу показати Вам шлях до Земського Старця.

Він провадив її до яскині, де був купіль, і тамки вона побачила ві протилежному кутику другу дюру ві скелі.

— Ходіть униз тими сходами, і вони приведуть Вас до його, — сказав Моряний Старець.

Із покірливою подякою Ковтюшка взяла опрощєння. Вона спускалася крученими сходами, заки не зачала боятися, же їм нема кінця-краю. Усе донизу й донизу провадили вони, корцюбисті й розхряпані, із живцями води, які виприскували з каміння й бігли донизу сходами поруч неї. Було сливе темно довкруг єї, прецінь вона ще могла бачити. Бо після перебування в тому купелю, людські очі завше променилися світлом, через яке вони могли бачити. Не було жадного гаддя шляхом. Усе було безпечне та приемне, хоча таке темне й вогке, і глибоке.

Урешті не було більше ні їдної сходинки, і вона опинилася в миготливій яскині. На камені в її середині сиділа постать плечима до єї — постать

старця, зігнутого вдвоє віком. Із-за спини вона могла бачити його білу бороду, простелену камінною підлогою перед їм. Він не ворушився, як вона вступила, тож вона пройшла навколо, жеби змогти стати перед його й мовити до його.

У мент, коли подивилась у вічі йому, вона побачила, що той був дивовижний на красу парубійко. Він сидів зачарований красою того, же він споглядав у люстрі з чогось штибу срібла, котре лежало на підлозі біля його стіп і котре ззаду вона взяла за його білу бороду. Він сидів сидьма, не зважавши на її присутність, блідий з утіхи від свого видива. Вона стояла та чекала на його. Урешті, уся тремтівши, вона заговорила. Але її голос не зродив ані звуку. А таки парубійко звів голову. Він не виказав жадного подиву прецінь, бачивши її, — іно усміхнувсь у вітанні.

— Ви Земський Старець? — спитала Ковтюшка.

А парубійко відповів, і Ковтюшка почула його, хоча не вухами:

— Так. Що я можу для Вас учинити?

— Скажіть мені, кудюю йти до краю, звідкіля тіні спадають.

— А! я того не знаю. Я тіко сню його сам. Я бачу його тіні часом у свому люстрі: шлях до його я не знаю. Та гадаю, Огняний Старець¹⁾ мусить знати. Він багато старший за мене. Він найстаріша людина взагалі.

— Де він мешка?

— Я покажу Вам шлях до його містини. Я ніколи не бачив його сам.

Казавши так, молодік підвівся, а тоді став ненадовго, удивлявшись у Ковтюшку.

— Мені хтілось би, щоб я міг побачити той край також, — він мовив. — Але я мушу дбати про свою роботу.

¹⁾ У первотворі: *the Old Man of the Fire*.

Він одвів її до боку яскині та сказав прикласти вухо до стіни.

— Що Ви чуєте? — він спитав.

— Я чую, — одповіла Ковтюшка, — гук дунай-води, же тече серединою скелі.

— Та річка стікає до житла найстарішої людини з усіх — Огняного Старця. Мені хтілося б, жеби я міг піти побачити його. Але я мушу дбати про свою роботу. Та річка — єдиний шлях до його.

Тоді Земський Старець нагнувся над підлогою яскині, здійняв із єї здоровезний камінь і лишив його схилений. Той відкрив велетенську дюру, що прикро падала на́сторч.

— То шлях, — він сказав.

— Але нема жадних сходів.

— Ви мусите вергнути ся в єї. Іншого шляху нема.

Вона повернулася й подивилася йому просто у вічі — стояла так цілу хвилину на її гадку: се було цілий рік — тоді вергнулася головою вперед у дюру.

Коли стямилася, вона виявилася пуринавша хутко та глибоко. Її голова була під водою, але то не важило, бо коли думала про се, не могла згадати, що була вдихнула хоча раз із часу свого купелю в яскині Моряного Старця. Коли підвела голову, нагла й люта шквара вразила її, і вона вмент опустила ту знов і пуринула далі.

Поволі потік мілкішав. Урешті вона насилу могла тримати голову під водою. Затим вода геть не могла нести її далі. Вона підвелася з річіща та пішла мало-помалу вниз пекучим схилком. Вода зовсім ізійшла на нівець. Шквара була жахна. Вона чулася, гейби випалена до кісток, але се не зачіпало її снаги. Ставало гарячіше й гарячіше.

Вона сказала: «Я не можу більше се витривати». Прецінь вона йшла далі.

Насамкінець сходи кінчилися склепінчастим проходом через розпечену до черленого жару скелю. Крізь прохід сей Ковтюшка впала змучена ві прохолодну імхову яскиню. Підлога та стіни були вкриті мохом — зеленим, м'яким і вогким. Невеличкий струмочок точився зі шкалубини ві скелі й упадав у чашу з моху. Вона занурила в єї обличчя та напилася. Тоді вона підвела голову й роззирнулася навкруги. Тоді випросталася та роззирнулася знову. Вона не побачила нікого в яскині. Та в мент, коли випросталася, ув єї було дивовижне чуття, же вона знаходилася в таёмниці землі та всіх її побитів. Усе, що вона була бачила чи дізналася з книжок; усе, що її бабуся була казала чи співала їй; усі розмови звір'я, птаства й риб; усе, що було трапилося з єю в її вандрах із Моховинкою й од тих часів у серці землі зі Старим і Старішим — усе було простим: вона розуміла се все й бачила, же всеньке означає їдне й те саме, хоча не могла знову віддати се ві слові.

За мент вона помітила в куточку яскині голого малюка, що сидів на моху. Він бавився кулями різного кольору й розміру, які лаштував у дивні фігури на підлозі поруч себе. І наразі Ковтюшка відчула, же було щось у її знатті їй незрозуміле. Бо вона знала: мусив бути безмежний сенс у зміні й послідовності окромішних хворм тих фігур, у котрі лаштував кулі малюк, так само, як і в різних гармоніях їхніх кольорів, але що то за знак, сказати не могла.¹⁾ Він продовжував жваво, невтомно, розкладавши свій пасьянс, не зводивши очей чи дававши знаки, же знає, що в його глибоко усамітненому скиті є вандрівниця. Ретельно, як мережівниця пересуває свої веретінця, він пересував і лаштував свої кулі. Осе бувало спалахи сенсу переходили від його до Ковтюшки, а бувало осе знову не просто затьмарено, а геть темно. Вона про довгий час стояла дивившись, бо були чари в тому дивовищі; і чим довше дивилася, тим більше невимовна невиразна тьма продовжувала прокидатися в її розумі. Семеро років простояла вона тамки, пасши очима голого малюка з його кольоровими кулями,

¹⁾ Гадаю, я мушу бути зобов'язаний Новалісу за ті геометричні фігури (*Увага автора*). // Новаліс (*Novalis*) — псевдо Фрідріха фон Гарденберга (*Georg Friedrich Philipp Freiherr von Hardenberg*, 1772 — 1801), німецького письменника, поета, містика; одного з чільних представників німецького романтизму (*Увага тлумача*).

а їй здалося, гейби сім годин, коли враз обриси куль, не знала чому, нагадали їй про Долину Тіней, і вона заговорила:

— Де Огняний Старець? — сказала вона.

— Я тутки, — одповів малюк, підвівшись і лишивши свої кулі на моху. — Що я можу для Вас учинити?

На обличчі малюка була така моторошність повного спокою, же Ковтюшка стояла мовчки перед його. Він геть не посміхався, але любов у його великих сірих очах була глибока, мов осередок землі. І зо спокоем, що лежав там на його обличчі, — мерехтіння на кшталт місячного світла, котре, здавалося, ніби якоїбудь мити могло б вибухнути такою чудовою посмішкою, яка б ізмусила глядача плакати до смерти. Але посмішка так і не з'явилася, а місячне світло лежало там непорушне. Бо серце малюка було заглибоко для всякої посмішки, жеби сягнути від його до його обличчя.

— Ви найстаріша людина у світі? — Ковтюшка нарешті, хоча сповнена шаноби та страху, наважилася спитати.

— Так і є. Я дуже, дуже старий. Знаю, я спроможний допомогти Вам. Я можу допомогти кожному, — і малюк наблизився й підвів очі їй у вічі, аж вона розплакалася.

— Чи можете Ви мені сказати, кудою йти до краю, звідкіля тіні спадають? — захлинулася вона.

— Так. Я знаю сей шлях доста добре. Я часом сам туди ходжу. Та Ви не можете піти моїм шляхом; Ви не доста старі. Я покажу Вам, як Ви можете йти.

— Не випроваджуйте мене у тую величезну шквару знову, — благала Ковтюшка.

— Я не буду, — одповів малюк.

І він допнувся й поклав свою малу холодну руку їй на серце.

— Тепер, — він мовив, — Ви можете йти. Вогонь не спалить Вас. Ходімо.

Він вивів її з яскині та провів другим склепінчастим проходом, вона опинилася в неосяжній пісковій та каменястій пустелі. Небо її було камінне, нависле над їми, гейби тверді тучні хмари; і вся місцевість була така гаряча, що вона бачила у веселчаних струмках жовте золото й біле срібло, і черлену мідь, які точилися розтоплені зі скель. Але шквара ніколи не наближалася до єї.

Коли вони пройшли деяку віддаль, малюк повернув здоровенний камінь і взяв щось на кшталт яйця спід його. Він ще намалював пальцем криву лінію на піску та поклав яйце в єї. Тоді він щось мовив, же Ковтюшка не подужала зрозуміти. Яйце луснуло, і виповз маленький зміюк та ліг у лінію на піску, все збільшувавшись, заки не виповнив її. В мент, як отак сповна виріс, він

заковзався геть, вихитувавшись, немов морська хвиля.

— Ходіть за тим зміюком, — сказав малюк. — Він поведе Вас правдивим шляхом.

Ковтюшка пішла за зміюком. Та вона не змогла далеко зайти, не озирнувшись на дивовижного малюка. Він стояв самотний серед розпеченої до черленого жару пустелі, поруч черленого вогнеграю, що вибухнув був коло його стіп, його гола білота мерехтіла блідорум'яночерленим у пекучому вогні. Він стояв там, проводивши її очима, заки з чимраз довшої віддалі вона більше не могла його бачити. Зміюк прямував далі, не звертавши ні праворуч, ні ліворуч.

Тим часом Моховинка вийшов був із Озера Тіней та, ішовши своїм скорботним і самотним шляхом, досяг узмор'я. Був темний буряний вечір. Сонце сіло. Вітер гунув із моря. Хвилі облягли скелю, у котрій оселя старця знаходилася. Глибока вода котилася між єю та берегом, яким

велична постать походжала самотою.

Моховинка підійшов до єї та мовив:

— Ви не повідаєте мені, де знайти Моряного Старця?

— Я Моряний Старець, — одповіла постать.

— Я бачу моцного владного середовічного чоловіка, — одповів Моховинка.

Тоді старець подивився на його зацікавленіше та сказав:

— Ваш зір, парубче, ліпший ніж у більшини тих, хто подолав сей шлях. Ніч буряна: ходімо до мене домів і повідайте мені, що я можу для Вас учинити.

Моховинка пішов за ним. Хвилі відбігали перед Моряного Старця за крок, і Моховинка йшов сухим піском.

Коли сягли до яскині, вони повсідалися та пильно подивилися їден на їдного.

Осе Моховинка був стара людина наразі. Він виглядав багато старіше за Моряного Старця, а ноги йому були дуже стомлені.

Подивившись на його хвильку, старець узяв того за руку й одвів у свою нутрішню яскиню. Там він допоміг йому розібратися та поклав його в купіль. І він побачив, же їдну свою руку Моховинка не розтулив.

— Що у Вас у руці? — він запитав.

Моховинка розтулив свою руку, а там лежав щирозлотий ключ.

— А! — сказав старець. — Се пояснює, що Ви мене знаєте. А я знаю шлях, яким Ви йдете.

— Я багну знайти край, звідкіля тіні спадають,
— сказав Моховинка.

— Зважуся сказати, Ви багнете. Я також. Але поки що їдне певне... Для чого той ключ, Ви гадаєте?

— Для якоїсь замкової шпарини десь. Та я не знаю, чому я тримаю його. Я ніколи не міг ізнайти сю замкову шпарину. І вірю, я добряче пожив, — сказав Моховинка журливо. — Не певен, же я не старий. Знаю, мене скимлять ноги.

— Йо? — сказав старець, ніби навсправжне збирався се спитати; а Моховинка, же іще лежав у купелі, позирнув на свої ноги, перше відповів:

— Ні, не скимлять. Либонь я зовсім не старий.

— Підведіться й подивіться на себе у воду.

Він випростався й подивився на себе у воду, а там не було сивого волосся на голові чи брижів на шкірі.

— Ви скуштували смерть допіру, — сказав старець. — Файно се?

— Се файно, — сказав Моховинка. — Се ліпше за життя.

— Ні, — сказав старець, — се тіко ще їдне життя... Ваші ноги не западатимуть у воду теперечки.

— Що Ви маєте на ввазі?

— Я покажу Вам небавом.

Вони вернули до зовнішньої яскині й посідали, і довго гомоніли поміж себе. Урешті Моряний Старець випростався та мовив Моховинці:

— Ходіть за мною.

Він провадив його сходами нагору й одчинив другі двері. Вони стояли на рівні розбурханого моря, дивившись на східень. По тім боці водянбї

пустелі, проти надра шаленої чорної хмари, стояла п'ятá веселки, же палала в темряві.

— Се запевне мій шлях, — сказав Моховинка, щойно побачив веселку, і виступив на море. Його ноги не западали у воду. Він ізмагався з вітром і дерся на хвилі, і далі йшов до веселки.

Буря стихла. Постав чарівний день і ще чарівніша ніч. Спокійний вітер дув понад широкою рівниною тихого окіяну. А Моховинка все ще вандрував на східень. Але веселка була зникла з бурею.

День по за день він ішов далі й гадав, же в його нема жадного вказівника. Він не бачив, як сяйна риба під водою справляла його кроки. Він перейшов море та прийшов до скелястого бескету, на якого він зміг ізнайти тіко їдну стежку. Вона привела його не далі ніж на пів дороги нагору скелі, де скінчилася на пляцику. Тутки він стояв і розмірковував: «Не може бути, жеби шлях кінчався тутки, инакше нащо була ся стежка? Се

була ра́пава стежка, не дуже рівна, прецінь запевне стежка». Він дослідив чоло скелі. Воно було гладеньке, як скло. Але як очі його безнадійно блукали їм, щось блиснуло, і він ізгледів низку маленьких шафірів. Вони обхищали невеличкий отвір у скелі.

— Замкова шпарина! — він ізгукнув.

Він узяв ключ на спиток. Той прийшовся. Той повернувся. Дуже клацання та стукіт, як од залізяних прогоничів по величезному мідню, громом відлунилося всередині. Він витяг ключ. Скеля перед їм зачала опускатися. Він одступив од єї так далеко, як дозволила широчиня плящика. Прездорова пола́ впала до його стіп. Попереду все ще була суцільна скеля з їдною сею впалою з єї вперед полою. Та в мент, як він ступнув на єї, друга впала, просто впритул до краю першої, утворивши черешну сходинку сходів, котрі таким робом далі впадали сперед його, як він здіймався в серце бескета. Вони привели його в залю, підхожу для такого приходу: неправильну й неотесану при

творенні, але підлога, боки, стовпи й банеподібна стеля — усі з ідного скупчення сьвшого каміння кожної барви, яку світло могло виявити. Насередині стояли семеро слупів, вишикуваних од черленого до фіялкового. А на підніжжі ідного з їх сиділа жінка, нерушна, з обличчям, схиленим на коліна. Семеро років просиділа була вона тамки, чекавши. Вона підвела голову, коли Моховинка наблизився. То була Ковтюшка. Її коси відросли до стіп і були хвилясті, наче безвітре море на широких зарінках. Її обличчя було прегарне, як ув її бабусі, і таке спокійне й лагідне, як ув Огняного Старця. Її постать була висока та шляхетна. Прецінь Моховинка пізнав її вмент.

— Які Ви прегарні, Ковтюшко! — він сказав із захватом і подивом.

— Я? — одповіла вона. — Йой, я чекала на Вас так довго! Але Ви, Ви підхожі до Моряного Старця. Ні. Ви підхожі до Земського Старця. Ні, ні. Ви підхожі до найстарішої людини з усіх. Ви підхожі до їх усіх. А ще Ви мій любий колишній

Моховинка! Як Ви прийшли сюди? Чим Ви займалися по тому, як я загубила Вас? Ви знайшли замкову шпарину? Ключ іще у Вас?

Ув єї була сотня питань завдати йому, а в його була ще сотня завдати їй. Вони повіли їдне їдному всі свої придибашки й були такими щасливими, як чоловік і жінка здатні. Бо вони були молодші й ліпші, і дужчі, і мудріші ніж коли перше.

Зачало сутеніти. А вони прагли більше ніж коли сягти до краю, звідкіля тіні спадають. Тож вони пошукали навколо за виходом із яскині. Двері, у котрі Моховинка вступив, знову зачинилися, і була сливе верста¹⁾ скелі між їми й морем. Ковтюшка теж не могла знайти отвір у підлозі, крізь який зміюк був привів її туди. Вони шукали, заки не стало так темно, же вони ніц не могли бачити, й облишили се.

Небавом прецінь яскиня зачала леліти знову. Світло йшло від місяця, але воно не виглядало на кшталт місячного, бо прозорилося крізь оті семеро

¹⁾ Верста — давня міра відстані (1 066,781 м). У первотворі: *half a mile*. (1 миля = 1 609,344 м; 1 морська миля = 1 852 м, у Великій Британії до 1970 р. ≈ 1 853 м).

слупів насередині й виповнювало сю містину всіма барвами. І зараз Моховинка побачив, що був слуп обік черленого, який він був не спостеріг перше. І він був того самого додаткового кольору, же він був бачив у веселці, коли здрів її вперше в чарівному лісі. А на йому він бачив лелітку блакити. Се були шафіри навколо замкової шпарини.

Він узяв свій ключ. Він прокрутив у замку до звуку еолової музики¹⁾. Двері відчинилися на повільних завісах і виявили кручені сходи всередині. Ключ ізник із його пальців. Ковтюшка пішла догори. Моховинка пішов за єю. Двері зачинилися за їми. Вони бралися од землі, і ще бравшись, здіймалися над єю. Вони були у веселці. Ген-ген усюди, понад окіяном і суходолом, вони могли бачити крізь її крізькі стіни землю під своїми ногами. Сходи обік сходів навивалися разом, і прегарні створіння всіх віків бралися їми з їми.

¹⁾ У первотворі: *Æolian music*.

Вони знали, же здіймаються до краю, звідкіля
тіні спадають.

І дотепер, я гадаю, вони мусили потрапити
туди.

ДОДАТОК А. CC BY-SA 4.0

Із Зазначенням Авторства –
Поширення На Тих Самих Умовах 4.0
Міжнародна (CC BY-SA 4.0)

[https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/
deed.uk](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.uk)¹⁾

Це спрощений виклад (а не заміник) ліцензії²⁾ – повний текст доступний за наступними посиланнями: [https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/
legalcode](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode) (англійською мовою) та [https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/
legalcode.uk](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.uk) (українською мовою).

Ви можете вільно:

- Поширювати – копіювати і розповсюджувати матеріал у будь-якому вигляді чи форматі
- Змінювати – реміксувати, трансформувати, і брати

¹⁾ Текст відтворено таким, як є на сайті *Creative Commons*, без додаткових уваг щодо похибок. [П. Н.]

²⁾ **Відмова від відповідальності.** Цей короткий виклад підкреслює лише деякі ключові умови ліцензії. Він не є ліцензією і не має юридичного значення. Вам слід уважно ознайомитися з усіма умовами власне ліцензії перед використанням ліцензованого матеріалу.

матеріал за основу для будь-яких цілей, навіть комерційних.

Ліцензіар не може відкликати ці дозволи поки ви дотримуєтесь умов ліцензії.

На наступних умовах:

- **Зазначення Авторства** – Ви маєте вказати автора¹⁾, розмістити посилання на ліцензію та вказати чи було внесено зміни до твору²⁾. Ви можете зробити це у будь-який розумний спосіб, але так, щоб не створювати враження стосовно того, що ліцензіар підтримує чи схвалює вас або ваше використання твору.
- **Поширення На Тих Самих Умовах** – Якщо ви реміксуєте, трансформуєте матеріал, засновуєте свій твір на матеріалі, ви повинні розповсюджувати свої твори на умовах тієї ж ліцензії³⁾, що й оригінал.
- **Без додаткових обмежень** – Ви не можете висувати

¹⁾ Якщо їх повідомлено, ви маєте вказати ім'я творця і авторство, застереження про авторське право, вказівку на ліцензію, застереження про відмову від відповідальності, та посилання на матеріал. Більш ранні, ніж Версія 4.0, версії ліцензій CC також вимагають від вас вказувати назву матеріалу, якщо вона наявна та можуть мати інші невеликі відмінності.

²⁾ В 4.0 ви маєте зазначити чи ви вносили зміни до матеріалу і зберігати зазначення попередніх модифікацій. В 3.0 і попередніх версіях ліцензії вказівка при внесенні зміни була необхідною тільки у разі створення похідного твору.

³⁾ Ви також можете використати ліцензію, що визначена як сумісна на <https://creativecommons.org/compatiblelicenses>.

додаткові умови або застосовувати технологічні засоби захисту¹⁾, що обмежують права інших на дії дозволені ліцензією.

Повідомлення:

Ви можете не дотримуватись умов ліцензії в частині, що стосується частин матеріалу, котрі знаходяться у суспільному надбанні, або коли ваше використання дозволене застосовними виключеннями та обмеженнями авторського права²⁾.

Не надається жодних гарантій. Ліцензія може не надавати всіх необхідних дозволів, необхідних для вашого використання матеріалу. Наприклад, інші права, такі як право на зображення особи, на приватне життя або особисті немайнові права³⁾ можуть обмежувати ваші можливості використовувати матеріал.

¹⁾ Ліцензія забороняє застосування засобів технічного захисту, визначених з урахуванням положень Статті 11 угоди ВОІВ про авторське право.

²⁾ Права користувачів, встановлені винятками і обмеженнями авторського права, такі як право на добросовісне і чесне використання, не обмежуються ліцензіями СС.

³⁾ Можливо вам потрібно буде отримати додаткові дозволи перед використанням матеріалу у бажаний вами спосіб.

d

ДОДАТОК В. СС0 1.0

СС0 1.0 Універсальна (СС0 1.0) Передання до Суспільного Надбання

[https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/
deed.uk](https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.uk)¹⁾

Це написаний зрозумілою мовою короткий виклад юридичного тексту²⁾. Прочитати повний текст (англійською мовою) можна за наступним посиланням: [https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/
legalcode](https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode).

Немає авторського права

Особа, котра приєднала до твору цей короткий виклад передала твір в суспільне надбання шляхом відмови від всіх її прав на твір по всьому світу, котра вона мала за законами про авторське право, включаючи всі суміжні права, в тій мірі, в якій це можливо за

¹⁾ Текст відтворено таким як є на сайті *Creative Commons*, без додаткових уваг щодо похибок. [П. Н.]

²⁾ **Відмова від відповідальності.** «Короткий Виклад» (The Commons Deed) не є юридичним інструментом. Це всього лише зручний засіб для розуміння повного Юридичного Тексту СС0, викладені зрозумілою пересічній людині мовою формулювання деяких ключових умов. Це свого роду зручний інтерфейс Юридичного Тексту СС0. Цей Виклад сам по собі не має юридичної сили, і його текст не є власне текстом СС0.

законом.

Ви можете копіювати, змінювати, розповсюджувати і виконувати твір, навіть в комерційних цілях, не запитуючи дозволу. Дивіться **Інша інформація** нижче.

Додаткова інформація

- Ні в якому разі патентні права або права на торговельні марки жодної особи не зачіпаються ССО, так само, як і права котрі інші особи можуть мати стосовно даного твору, такі як права на зображення особи чи приватне життя¹⁾.
- У разі, якщо окремо не обумовлено інше, особа, котра пов'язала твір з цим коротким викладом, не надає жодних гарантій щодо твору, і, у тій мірі, в якій це можливо за законом, відмовляється нести відповідальність за будь-яке використання твору.
- Коли ви використовуєте або цитуєте твір, ви не повинні вказувати на підтримку чи схвалення²⁾ від автора або особи, котра підтвердила статус твору.

¹⁾ **Інші права.** Використання твору, вільного від авторськоправового захисту, може регулюватись або бути обмеженим іншими законами. Твір або його використання може бути об'єктом законів про захист персональних даних, зображення особи або приватного життя, котрі дозволяють особі контролювати те, як використовуються її голос, зображення або образ, або ж інших заборон і обмежень згідно застосовного законодавства.

²⁾ **Підтримка чи схвалення.** В деяких країнах помилкове ствердження, що автор, видавець або ще хтось інший підтримує чи схвалює використання вами твору, може бути протизаконним.

ДОДАТОК С. SIMPLIFIED PIXABAY LICENSE

<https://pixabay.com/service/license/>

Our license¹⁾ empowers creators and protects our community. We want to keep it as simple as possible. Here is an overview of what Pixabay content can and can't be used for.

What is allowed?

- ✓ All content on Pixabay can be used for free for commercial and noncommercial use across print and digital, except in the cases mentioned in "What is not allowed".
- ✓ Attribution is not required. Giving credit to the contributor or Pixabay is not necessary but is always appreciated by our community.
- ✓ You can make modifications to content from Pixabay.

¹⁾ <https://pixabay.com/service/terms/#license>

What is not allowed?

This section only applies to image users and not to the appropriate image authors.

- ✗ Don't redistribute or sell someone else's Pixabay images or videos on other stock or wallpaper platforms.
- ✗ Don't sell unaltered copies of an image. e.g. sell an exact copy of a stock photo as a poster, print or on a physical product.
- ✗ Don't portray identifiable people in a bad light or in a way that is offensive.
- ✗ Don't use images with identifiable brands to create a misleading association with a product or service.

Learn more

[Model and Property Release^{1\)}](https://pixabay.com/blog/posts/id-4/)

¹⁾ <https://pixabay.com/blog/posts/id-4/>

ДОДАТОК D. DEJAVU FONTS LICENSE

Fonts are (c) Bitstream (see below). DejaVu changes are in public domain. Glyphs imported from Arev fonts are (c) Tavmjong Bah (see below)

Bitstream Vera Fonts Copyright

Copyright (c) 2003 by Bitstream, Inc. All Rights Reserved. Bitstream Vera is a trademark of Bitstream, Inc.

Permission is hereby granted, free of charge, to any person obtaining a copy of the fonts accompanying this license ("Fonts") and associated documentation files (the "Font Software"), to reproduce and distribute the Font Software, including without limitation the rights to use, copy, merge, publish, distribute, and/or sell copies of the Font Software, and to permit persons to whom the Font Software is furnished to do so, subject to the following conditions:

The above copyright and trademark notices and this permission notice shall be included in all copies of one or more of the Font Software typefaces.

The Font Software may be modified, altered, or added

to, and in particular the designs of glyphs or characters in the Fonts may be modified and additional glyphs or characters may be added to the Fonts, only if the fonts are renamed to names not containing either the words "Bitstream" or the word "Vera".

This License becomes null and void to the extent applicable to Fonts or Font Software that has been modified and is distributed under the "Bitstream Vera" names.

The Font Software may be sold as part of a larger software package but no copy of one or more of the Font Software typefaces may be sold by itself.

THE FONT SOFTWARE IS PROVIDED "AS IS", WITHOUT WARRANTY OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO ANY WARRANTIES OF MERCHANTABILITY, FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE AND NONINFRINGEMENT OF COPYRIGHT, PATENT, TRADEMARK, OR OTHER RIGHT. IN NO EVENT SHALL BITSTREAM OR THE GNOME FOUNDATION BE LIABLE FOR ANY CLAIM, DAMAGES OR OTHER LIABILITY, INCLUDING ANY GENERAL, SPECIAL, INDIRECT, INCIDENTAL, OR CONSEQUENTIAL DAMAGES, WHETHER IN AN ACTION OF CONTRACT, TORT OR OTHERWISE, ARISING FROM, OUT OF THE USE OR INABILITY TO USE THE FONT SOFTWARE OR FROM OTHER DEALINGS IN THE FONT SOFTWARE.

Except as contained in this notice, the names of Gnome, the Gnome Foundation, and Bitstream Inc., shall not be used in advertising or otherwise to promote the sale, use or other dealings in this Font Software without prior written authorization from the

Gnome Foundation or Bitstream Inc., respectively. For further information, contact: fonts at gnome dot org.

Arev Fonts Copyright

Copyright (c) 2006 by Tavmjong Bah. All Rights Reserved.

Permission is hereby granted, free of charge, to any person obtaining a copy of the fonts accompanying this license ("Fonts") and associated documentation files (the "Font Software"), to reproduce and distribute the modifications to the Bitstream Vera Font Software, including without limitation the rights to use, copy, merge, publish, distribute, and/or sell copies of the Font Software, and to permit persons to whom the Font Software is furnished to do so, subject to the following conditions:

The above copyright and trademark notices and this permission notice shall be included in all copies of one or more of the Font Software typefaces.

The Font Software may be modified, altered, or added to, and in particular the designs of glyphs or characters in the Fonts may be modified and additional glyphs or characters may be added to the Fonts, only if the fonts are renamed to names not containing either the words "Tavmjong Bah" or the word "Arev".

This License becomes null and void to the extent

applicable to Fonts or Font Software that has been modified and is distributed under the "Tavmjong Bah Arev" names.

The Font Software may be sold as part of a larger software package but no copy of one or more of the Font Software typefaces may be sold by itself.

THE FONT SOFTWARE IS PROVIDED "AS IS", WITHOUT WARRANTY OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO ANY WARRANTIES OF MERCHANTABILITY, FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE AND NONINFRINGEMENT OF COPYRIGHT, PATENT, TRADEMARK, OR OTHER RIGHT. IN NO EVENT SHALL TAVMJONG BAH BE LIABLE FOR ANY CLAIM, DAMAGES OR OTHER LIABILITY, INCLUDING ANY GENERAL, SPECIAL, INDIRECT, INCIDENTAL, OR CONSEQUENTIAL DAMAGES, WHETHER IN AN ACTION OF CONTRACT, TORT OR OTHERWISE, ARISING FROM, OUT OF THE USE OR INABILITY TO USE THE FONT SOFTWARE OR FROM OTHER DEALINGS IN THE FONT SOFTWARE.

Except as contained in this notice, the name of Tavmjong Bah shall not be used in advertising or otherwise to promote the sale, use or other dealings in this Font Software without prior written authorization from Tavmjong Bah. For further information, contact: tavmjong@free.fr.

СЛОВНИЧОК

Бавина — бавовна, вата.

Бескет — (дуже глибоке) провалля, урвище.

Валява — велика кількість чогось, безліч, сила-силенна.

Ватріти — згоряти.

Вашецький — шановний.

Веврик — вивірка, білиця, білка (*Sciurus vulgaris*).

Виводитися — *тут*: виправдовуватися.

Вислід — підсумок, результат.

Диван — *тут*: килим.

Дунай-вода — велике скупчення води.

Зарінок — *тут*: пляж.

Зуспіт — навспак, взадгузь, назад.

Імховий — моховий.

Іно, йно — лишень, тіко.

Йо — хиба, невже, справді.

Кертиця — кріт (*Talpa Europaea*).

Кінва — зб.: коні.

Комонник — вершник.

Косинний — перекутній, діагональний.
Кри́ма вкрити — укрити скрізь, зо всіх боків.
Крізький — прозорий.
Кумпан — товариш, компаньйон, супутник.
Левядь — ляванда (росл. *Lavandula angustifolia*).
Ліжник — укривало (на ліжку), ковдра.
Льоля — (діточа) сорочка.
Люстро — свічадо, верцадло, дзеркало.
Мідень — мідяний казан.
Моршні — черевики (із дуже цупкої шкіри).
На проході — на прогулянці.
Накладня — видавництво.
Накладця — видавник.
Наодрік — на відповідь.
Насторч — простовисно, відрубом, шторцом, вертикально.
Нехара — нехарність, неохайність.
Нехарний — неохайний.
Ніц — нічого; **ніц-а-ніц** — геть нічого, анічогісінько.
Облягатися — лягати спати.
Опрощення брати, приймати — прощатися.
Опука — м'яч; **кинутися опукою** — кинутися стрімко, стрімголов.

Перетруска — прибирання.

Плюща — злива.

Поверх — *тут*: поверхня.

Повійка — прочитан, плющ (росл. *Hedera helix L.*).

Пола — *тут*: кам'яна плита.

Прецінь — принаймні, бодай, проте.

Призра — підозра.

Прогонич — шворинь (для замикання віконниць, дверей тощо).

П'ялун — витка рослина.

Рапавий — шорсткий.

Розбиратися — *тут*: роздягатися.

Розшугаканий — широко відчинений.

Саджавка — водозбір, копанка, резервуар на воду.

Садовина — *тут*: фрукти.

Сильвет — обрис, силует.

Скиміти — млоїти, нити, боліти.

Сливе — майже.

Слуп — стовп, кольона.

Стосунковий — відносний.

Стрій — *тут*: убрання, одяг, костюм.

Східень — схід.

Сягнистий — який робить великі кроки, може широко

ступати; широкий, замашистий (крок, хода).

Таємниця — таємне місце.

Тета — тітка.

Тучний — грозовий.

Уборзі — негайно.

Хосен — користь, вигода.

Хрястіти — блищати, искритися.

Хупавість — охайність.

Черенки — *тут*: шрифт.

Шафір — сафір (блакитний альбо синій корунд).

Шкалубина — *тут*: щілина, розколина.

Шпиталь — *тут*: Божий дім, богодільня.

Штучно — *тут*: майстерно, вигадливо.

Яскиня — вертеп, печеря.

Назустріч 200-річчю Джорджа Мак-Доналда

2021

- Хвантазії: Чарівний роман
- Королівна та ґоблін

2022

- Королівна та Кудря
- Загублена королівна: Подвійна сторія

2023

- Поза бореєм
- Стівен Арчер та інші сторії
- День-хлопча та ніч-дівча

2024

- Ліліт: роман
- Джордж Мак-Доналд: Життєпис

<https://gmd200.home.blog>

**Казка про придибашки хлопця
Моховинки, що знайшов був
щирозлотий ключ під п'ятою
веселки та зо своєю супутницею
Ковтюшкою до віку шукав за
підхожою замковою шпариною.**

**#Фейляндія
#Моховинка #Ковтюшка
#Бабуся
#Кертиця #Веврик
#Моряний Старець
#Земський Старець
#Огняний Старець**

